

27.4.2021

Valtiovarainministeriö

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 18.3.2021, VN/8165/2021

VALTIOVARAINMINISTERIÖN LAUSUNTO ARVIOMUISTIOSTA DIGITAALISEN HENKILÖLLISYYDEN KEHITTÄMISEKSI

Taustaa

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena nostaa julkisen sektorin teknologia- ja digitalisaatiokyvykkyyttä sekä kehittää julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä sekä edistää Suomen kansalaisille ja kaikille Suomessa asuville mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen sekä edistää toimivien tunnistusratkaisujen kehittymistä. Hallitusohjelmassa on lisäksi nostettu esiin henkilön mahdollisuudet hallita omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan sekä riittävät tukipalvelut sähköisten julkisten palveluiden käyttöön yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

Arviomuistiossa kuvataan digitaalisen henkilöllisyyden nykytilaa ja arvioidaan kokonaisuuteen tulevaisuudessa kohdistuvia muutospaineita. Arviomuistiossa kuvataan laajemmin mahdollista tavoitetilaa sekä esitetään konkreettisia toiminnallisia ratkaisuja, joilla tätä tavoitetilaa hankkeen puitteissa on tarkoitus edistää. Muistiossa kuvataan sähköisen identiteetin muodostumisen ja todentamisen malli, jolla henkilö saisi sähköisen identiteetin, jonka avulla hän voi asioidessaan todentaa henkilöllisyytensä. Muistion mukaan sähköisen identiteetin olisi tarkoitus olla tietoturvallinen ja todisteellinen tunnistusväline, jonka avulla käyttäjä voisi todentaa henkilöllisyytensä sekä käyntiasioinnissa että tunnistautua julkishallinnon sähköisiin asiointipalveluihin.

Lisäksi muistiossa kartoitetaan olemassa olevaa lainsäädäntöä sekä arvioidaan niitä keskeisiä oikeudellisia kysymyksiä, jotka vaikuttavat valtion mahdollisuuksiin tuottaa uusia ratkaisuja digitaalisen henkilöllisyyden ja sähköisen tunnistamisen toimintakentälle.

Muistiossa kuvataan myös sellaisia oikeudellisia kysymyksiä, jotka ovat keskeisiä mahdolliselle hallituksen esityksen perusvalmistelulle ja edellyttävät laajempaa vuoropuhelua ennen perusvalmistelun asettamista.

Valtiovarainministeriön lausunto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa edellä mainitusta arviomuistiosta. Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Muistion mukaan valtion tuottama ydinidentiteetti ja sen osoittava digitaalisen todisteen tallennusmenetelmä (mobiilihenkilökortti) mahdollistavat henkilöllisyyden osoittamisen käynti- ja sähköisessä asiointinnassa käytännössä kaikille, jotka voivat saada suomalaisen passin tai henkilökortin (ml. alaikäisen ja ulkomaalaisen henkilökortti), ja joilla on mahdollisuus käyttää älypuhelinta.

Valtiovarainministeriö pitää tavoitetta kannatettavana ja se vaikuttaa ratkaisevan ongelmia, joita liittyy mm. alaikäisten sähköisiin julkisiin palveluihin tunnistautumiseen.

Lisäksi muistion mukaan valtion takaama digitaalinen todiste tarjotaan myös ns. vaihtoehtoisena välineenä (esim. USB-tikku) niille, joilla ei ole mahdollisuutta tai halua käyttää älypuhelinta. Tämä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia asioida sähköisesti viranomaisten palveluissa. Muistion mukaan sähköiselle asiointinille ei välttämättä enää löydy vastaavaa käyntiasiointivaihtoehtoa lainkaan.

Valtiovarainministeriö pitää muistion esitystä kannatettavana, mutta toteaa kuitenkin, että käyntiasioinnin mahdollisuuden puuttuminen on ongelmallinen. Käyntiasiointivaihtoehto on välttämättömissä tilanteissa löydettävä myös poikkeusoloissa, eikä käyntiasioinnin kokonaan lopettaminen joidenkin palveluiden osalta vaikuta voimassa olevien säädösten mukaiselta menettelyltä.

Muistiassa todetaan, että digitaalisen identiteetin ja välineiden kehityksessä on myös huomioitava mahdollinen digitaalisen ja fyysisen asioinnin yhdistyminen, jossa esimerkiksi fyysisessä asiointinnassa henkilö voi todentaa olevansa väittämänsä henkilö hyödyntäen digitaalista henkilöllisyyden todentamisen menetelmää.

Valtiovarainministeriön mukaan on hyvä ja perusteltua, että muistion mukaan myös näitä kysymyksiä olisi arvioitava suunniteltaessa digitaaliseen identiteettiin pohjautuvia välineitä ja palveluita. Tällä hetkellä fyysinen ja digitaalinen asiointi yhdistyvät mm. julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetussa laissa tarkoitetuissa yhteisissä asiointipisteissä, joita on yhteensä 200 kappaletta. Lakia julkisen hallinnon yhteispalvelusta uudistettiin vuonna 2017 parantamaan palveluiden saatavuutta nimenomaan yhdistämällä fyysinen ja digitaalinen asiointi. Tavoitteena on toimintamalli, jossa korostuu sähköinen asiointi ja sen tuki sekä etäpalvelu - yhteyden tarjoaminen. Yhteispalvelun toimintamallin tavoitteena on, että asiakas saa yhteisestä asiakaspalvelupisteestä palvelua tarpeidensa mukaan neljän palvelukanavan välityksellä: sähköiset palvelut asiakaspääteellä, etäpalvelu kuvayhteyden avulla viranomaisiin, asiointi palveluneuvojan kanssa tai asiointi Asiointipisteeseen paikan päälle tulevan viranomaisen kanssa. Toimintamallia

edelleen kehitetään keväällä 2021 käynnistyneessä palvelu- ja toimitilaverkkouudistuksessa.

Avoimen hallinnon näkökulmasta on tärkeää, että muistiossa on laajasti otettu huomioon saavutettavuus- ja erityisryhmien näkökulma.

Muistion perusteella tavoitetila tulevasta toiminnallisesta ratkaisusta ei vaikuta kunnalliseen itsehallintoon tai luo uusia tehtäviä kunnallishallinnolle. Toimintamalli mahdollistaa kuntien järjestämien julkisten palveluiden asiointin kehittämisen digitaalista henkilöllisyyttä hyväksikäyttäen.

Uusi digitaalinen henkilöllisyys uutena tunnustautumismuotona aiheuttaisi muutoksia käytännön asiointin tasolla viranomaisten järjestämien palveluiden tasolla, joissa henkilöllisyyden varmentamista käytetään asiointitapahtumassa.

Muistiossa ei ole tarkasteltu muutoksen vaikutuksia hallinnon tehtäviin, järjestämiin palveluihin, tiedonhallintapaan tai niihin liittyviin kustannuksiin. Mikäli toimintamalli johtaa sääntelyn kehittämiseen, tulisi selvittää kuinka paljon toimintatavalla on vaikutuksia hallinnon järjestämiin palveluihin ja asiointi-, lupa ja henkilötietojen välitykseen sekä kustannuksiin. Lisäksi tulisi selvittää myös käytössä olevien tunnistusratkaisujen elinkaari kehittämiskustannusten arvioimiseksi kustannushyötyjen kuvaamiseksi.

Valtiovarainministeriön mukaan hankkeen 2. työpaketissa tulisi selvittää kehitettävien toimintamallien kustannusvaikutukset sekä hyödyt, varsinkin jos hallinto veloitetaan hyväksymään uusi digitaalinen henkilöllisyyden tunnistusväline nykyisten rinnalla.

Digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisessä ehdotettavia toimintamalleja ja toimenpiteitä tulee toteuttaa valtiontalouden menokehysten puitteissa ja niiden kustannuksia ja rahoitustarpeita käsitellään julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden valmistelun yhteydessä sovittaen ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä Juha Majanen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö Sami Yläoutinen